

Nu is het Woord Gods altijd in lengte, breedte, hoogte, diepte het capaciteitsvolume van onze bevattings- en begripshorizonten. Weshalve van schriftuurlijke reformatie een eerste kenmerk immer blijven zal, dat zij de leus aanheft: wij zijn „ge-reformeerd“, om steeds wéér en steeds méér ge-reformeerd te worden. Een excuus voor het wandelen op doolpaden zal uit dien regel nimmer af te leiden zijn; een oproep om te trachten in vreeze en beven het doolpad te vermijden, en op tijd het te onderkennen, ligt wél erin besloten.

Welnu, het zal op dezen gedenktag ons niet mogen ontgaan, dat „De Reformatie“, oproepende tot reformatie, daaraan hard behoefte had, ook zelf. En het zou geen enkelen redacteur, optredende in een tijdschrift als dat van de periode van ongeveer 1920, oirbaar zijn, te doen alsof niet ook hij zelf, met alle vezelen van zijn bestaan verbonden aan zijn naaste omgeving, met deze méde de reformatie dringend noodig had. Wie niet bij het begin van zijn werk de zwakheden van zijn opvoeding en milieu draagt en vertoont, die kan hoogstens revolutionair worden; maar aan een reformatiepoging, zelfs aan deze, komt hij nooit toe. De tegenwoordige redacteur trad bij den aanvang van den loop van 't blad slechts op als medewerker en had aan het ontwerp van ons orgaan part noch deel gehad. Bij het terugzien op den gang van dit orgaan staat het hem zelf zeer scherp voor oogen: het was toch alles in 't begin maar zwak en onbeholpen. Een pogen was er, meer ook niet. En dan een pogen, dat in 1920 precies als in 1945 en 1950 doorkruist werd door de noodzaak van het neerwerpen eener revolutie. De revolutionairen (van „links“) zaten in 1920 dicht bij 't redactievuur. In 1950 zijn die (van „rechts“) verdwenen uit de redactiebuurt. Geen wonder, dat het pogen herhaaldelijk mislukte. Gelijk het nog vandaag gehinderd wordt door het moeten vechten tegen revolutionairen die zich distancieerden, doch blijven opereeren.

„Mislukken“ is hier bedoeld in dezen zin, dat men er niet in slaagde, principieel te komen tot de juiste fundeering. Men stak van wal zonder op dat punt klaar te zijn. Men kon dat ook niet; klaar zijn. Het gereformeerde leven „zát“ vast, maar was allesbehalve vast.

Zóó'n mislukking intusschen is er een van de ergste soort. We denken niet aan „succes“, of aan „financiën“. Wat dat betreft: het blad „ging er in als koek“, en de financiële basis was stevig genoeg om de tot medewerking uitgenoodigde kerkbode-auteurs straks te verrassen met het feit van een afrekening om het kwartaal — en dat bij een toch wel naar kerkklucht riekend orgaan.

Achteraf — d.w.z. toen ondergeteekende zelf een beetje ging begrijpen van wat er te koop was in de toenmalige gereformeerde wereld van Nederland, hetgeen aanvankelijk op geen stukken na het geval was (in den toen aanwezigen kring gelukte zoo iets pas, als men het lot kreeg „achter de schermen te kijken“ — overigens een zéker dóódsteeken! —, achteraf heeft ondergeteekende het sterkste bewijs van de principieele, theoretische machteloosheid van „De Heraut“ op bepaalde voor ons blad en voor het gereformeerde leven essentiële punten daarin leeren zien, dat gemeld orgaan niet na een poosje met zwaar geschut „De Reformatie“ is gaan bestoken. Met dat werk begon „De Heraut“ pas later. Maar het orgaan zou in den aanvang er overvloedig reden en gelegenheid voor hebben kunnen vinden; meer dan één uitlating in de periode van de „eerste schreden“ op het „wankel pad“ bood iedereen scherp-schutter, die zelf op de in gedrag zijnde punten bek w a a m was, immers volop gelegenheid voor een offensief met rake klappen. Dat „De Heraut“ de toediening van zulke rake klappen bij voorbaat niet gewild zou hebben, gelooven we niet. Had dit blad b.v. niet Greijdanus met grof geschut trachten uit te schakelen toen 't duidelijk werd, dat en hóe hij wat máns was? Het schoot tegenover hem mis en kreeg direct van Greijdanus de hoognoedige repliek. Welnu, dat het blad „De Reformatie“ niet meteen in zijn eerste periode heeft „aangepakt“, moge voor een deel verklaard kunnen worden uit de omstandigheid, dat in de „centrumpartij“²⁾, die tenslotte met de uitgave in zee stak, ook naaste medewerkers van den Heraut-redacteur waren opgenomen, — toch is deze factor niet de eenige; hij had trouwens 'n bestrijding van wat in „De Reformatie“ aanvankelijk den verkeerden kant uit leidde niet mogen verhinderen. De eenige verklaring is: De Heraut kon niet. Niemand kon. Het gereformeerde leven was zwak. En toen „De Reformatie“ begon over „cultuur“ en zoo, zelfs over filosofie, denk aan de in het blad aan den man gebrachte geleerdheid over „geest“ en „vorm“, over Aristoteles en nog wat, toen kon De Reformatie niet goed spreken, maar de anderen konden niet goed tegenspreken. Men begon pas.

Wij willen wel een paar punten noemen, waarop illustratie bij deze klacht zonder veel moeite te geven is. We zullen het niet hebben over het beweerde „probleem“ van de kerk, die „naar haar oorsprong niet tot de geschiedenis“ heet te „behooren“, doch „uit de eeuwigheid“ heet te „komen“ (1e jrg., bl. 1). Evenmin over de opmerking, dat de vraag naar de al of niet bij den doop onderstelde wedergeboorte een „uiterst subtiel en in hoofdzaak akademische“ vraag is. Een vraagstuk, dat „thans door het massagraf der uitgebrande kwesties

²⁾ Dit woord werd gebezigd door den schrijver van den brief, waarin ondergeteekende werd uitgenoodigd als medewerker te willen optreden.

opgeslokt“ is, en „nauwelijks wordt het opschrift op dit graf door den haastigen pelgrim gelezen. De belangstelling voor deze problemen ligt ook in het graf“ (bl. 49). Want in die dagen had dr. H. H. Kuyper geen Hepp noodig. Om op dit punt een „dreigende deformatie“ te keeren. Maar wél zullen wij mogen vragen, wat bedoeld wordt (bl. 1) met de opmerking dat de vaders „in het vaststellen van de kerkleer, den Roomschen zuurdeesem niet finaal genoeg uitzuiverden“. Wel zullen we mogen vragen, welke geesteshouding zich verraadt in de stellige bewering, dat „de kerk niet meer te kiezen“ heeft „aangaande het thema van haar denken“ (1), dat ze alleen „de keuze“ heeft: voortgaan of verwerpen, toegeven of verslaan“ (49). Een — met name om de keuze van het woord „denken“ — betekenende uitspraak, ongetwijfeld, temeer in den tijd, toen, naar verzekerd werd (51), „er van de zijde der z.g.n. 'Jong Gereformeerden' stemmen opgegaan“ waren „om nauwere aansluiting bij de Ethischen te zoeken“ (51). In den tijd, waarin verzekerd wordt: „het gaat om den kijk (1) op het 'verband' tusschen 'gemeene gratie' en 'particuliere genade'“ (57).

Ja, wij verstaan ons en geven zonder eenig systeem in de ordening der citaten aan te brengen, zomaar eenige losse uitspraken — alleen maar uit den eersten jaargang.

„Gij weet (1) gereformeerde lezer, dat de bijzondere genade een eigen terrein (1) schiep in de schepping tegenover de verontgodelijkte (1) schepping, maar ook, dat God met deze nieuwe creatie (1) wil inwerken op de ont-natuurde (1) natuur en daarom (1) tusschen die beiden een contact (1) weeft van wisselwerking, zóódat het terrein (1) der bijzondere genade het buiten haar sfeer liggend gebied (1) verlicht en veroverd (1), en omgekeerd 'de wereld' (zoo mag ik het terrein der gemeene gratie noemen) aan 'de Kerk' (dat is de parti-

PERSWERK.

Is 't mogelijk dat
gij, reken¹⁾, die 'k
nu schrijve, langer leven
en verder eens
geraken zult
als die u heeft geschreven?

Papier, gij leert
een lesse mij,
die 't oorbaar is te weten:
uw meester, als
ge 'r gij nog zijt,
zal lange al zijn vergeten!

GUIDO GEZELLE,

Tijdschrift, II, 3e druk Amsterdam, 146.

¹⁾ regels.

culiere genade) door den antithesestrijd haar roeping voorschrijft en tevens door haar sublimie beschaving (1) aan de Kerk menigmaal het wapenmateriaal (1) tot den strijd aanbiedt. Dit (1) is de... schoonheid en glorie van het Godsbestuur“ (1)... (57).

Of:
„De wijziging van art. 36 (der belijdenis) legt voldoende bewijs af van den reformatorischen geest, die in onze kerken heerscht“ (87). „Uitbouw“ der Belijdenis is broodnoodig“ (dat is dan gezegd enkele regels verder dan de voorafgaande verheerlijking van de coupeering der belijdenis van art. 36). „Alles roept om scherpere formulering, en wij... zullen... trachten tot zuiverder belijden te geraken“ (87). „De steeds meer zich uitbreidende (1) pluriformiteit der Kerk dwingt (1) ons dit leerstuk (1) zuiverder (1), en meer in overeenstemming met de tegenwoordige tijdsomstandigheden (1) te vertolken“ (87). „Wij hebben een antwoord te geven op de vragen, die zich thans opdringen en waarmede onze Confessie niet rekent (1) en niet rekenen kon (1)“ (88).

Of:
„Het langzamerhand wijken van de oorlogspychose“... het „weer spreken“ van „het gevoel van mensche-lijkheid“... „de drang tot consolidatie“ (in 1920)... het onverholen uitkomen van „leidende mannen in alle landen“ voor „hun pessimisme“... het „liever bij de feiten willen blijven staan dan een voorbarige verklaring opdringen“ der wetenschap... dat alles „ligt op het terrein der gemeene gratie“ (109). De Heere scheen trouwens gemeene gratie „in te krimpen“ van 1914—1918, maar in 1920/21 breidde Hij de gemeene gratie weer uit (109).

Of:
„De Gereformeerde staat juist naar het subjectieeren, het onderwerpelijk maken, het zielsbeleven van de openbaring, hoewel niet elk deel (1) der openbaring kan worden omgezet (1) in ervaring“ (111). Dat laatste is, onder ons gezegd, het ergste in dit misverstand.

Of:
„Mocht ooit de zwarte dag komen, dat ons blad in conservatieve (1) richting ging... dan moet zulk een afwijking gebrandmerkt worden als een zondig onrecht tegen onze 'jongeren'“ (149).

Of:
Er ligt „waarheid in de oude spreuk, dat iedere

'ketterij' heenwijst naar een ziekte der rechtzinnigheid“ (157).

Of:
„Het kan... niet worden geloofend, dat mede tengevolge van de 'triumfen der wetenschap' en den opbloei der wijsbegeerte (1), het begrip der openbaring kenncritisch is verduidelijkt en de horizon der openbaring tot veel dieper verte is verwijd“ (174).

Of:
„Het menscheijk element“ (in de Schrift) „is naast (of wilt ge) in den goddelijken factor duidelijk herkend“ (174).

Of:
„Ik wijs er op, dat de natuurwetenschap ons meer licht geeft in de geschiedenis der schepping (1), dat de (1) kennis-theoretische wijsbegeerte ons materiaal geeft tot dieper inzicht in het wezen des geloofs, en de ontdekkingen van de psychologie (1) ons kunnen helpen het begrip inspiratie (1) beter te benaderen (1)... De kerk is geroepen hare belijdenis in overeenstemming (1) met die (1) wetenschap te ontwikkelen“ (174).

Of:
„De 'jongeren'... verlangen, dat er meer ernst gemaakt wordt met de samenwerking tusschen alle schakeeringen (1) der christelijke religie, zoover de grondbeginselen (1) van het christendom (1) dit gedoogen, niet alleen op het gebied van onderwijs, literatuur ('Stemmen des Tijds') en politiek, maar overal waar het geldt den geestelijken strijd tegen de zonden der eeuw en het propageeren van het Evangelie in de ontkerkende wereld, van welke propaganda de fel veroordeelde N(ederlandsche) C(hristelijke) S(tudenten) V(ereeniging) een eerbiedwekkend voorbeeld (1) is“ (181).

Of:
„Hoe is in onze kringen de letterkundige herleving van '80 behandeld, en wat heeft men van deze 'gave der gemeene gratie' geleerd?“ (181).

Of:
„Als gij persoonsgemeenschap met den levenden Christus onderhoudt, dan kunt gij in de algemeen religieus mystiek onzer dagen niet ademen. Dan laat gij u niet misleiden door mystiek getinte termen, waarvan thans menige geestelijke richting zich bedient. Intuïtief (1) raadt (1) gij het ontzaglijke verschil“ (214).

We hebben ons de beperking opgelegd, niet verder te gaan dan tot den eersten jaargang in dit — overigens allerminst heldhaftige — werk van „zaadjespikken“ op den akker van ons eigen — van den aanvang af — met warmte gediende blad in eersten aanleg. Ware niet voorafgegaan de erkenning ook van eigen machteloosheid, dit „zaadjespikken“ ware het tegendeel van heldhaftigheid geweest. Wij ontzeggen iedereen, allereerst ons zelf, het recht, eenigszins „dik te doen“ tegenover de auteurs van de geciteerde uitlatingen, wier namen trouwens hier niet ter zake doen.

Want dit is onze meening, als wij terugzien op dergelijke onvastheden in denken en betoogen en fundeeren: er was in 1920 nog niemand gereed met de grondvragen betreffende die punten, waarop „De Reformatie“ tóch leiding wilde geven en dit in bewuste onderscheiding van wat tot nu toe leiding had gegeven aan den gereformeerden kring.

Dogmatisch was men niet verder gekomen dan tot het stellen van vragen, daar, waar men openingen zag in het overigens oogenschijnlijk „gesloten“ systeem. Dóór die kijkgaten zag men anderen bezig met problemen stellen ten aanzien óók van zulke axioma's, waarvan we steeds beweerde hadden, dat ze ons tot uitgangspunt gediend hadden. En dat onze conclusies anderen tot axioma moesten zijn. We hadden zoo lang gesubalterneerd en we durfden ineens niet meer, nu we ontdekten, dat er „buiten“ onzen kring niemand meer luisterde. Waar stonden we eigenlijk? Wat hadden we hecht in onze denkershanden? We zóngen nog altijd de liederen der victorie, als waren onze handen die van den succesvollen generaal: gevulde handen. Maar niemand deelde een buit uit, noch aan de kinderen, noch aan de vreemden. We voelden ons gesubalterneerden en wisten alleen maar niet zoo heel precies, hoe de menschen heetten, die ons in hun kentheoretischen zak konden steken. We moesten ze opzoeken: Kant, Scheler, Husserl? Kuyper was langen tijd aanvaard als generaal en dáárom als denker; een generaal nu wordt door de „officieren“ niet nagerekend. Wie het soms probeerde (ds Koffijberg) kreeg het ook zóó te hooren! De generaal — de officier! Een enkele puzzelaar trachtte wel eens op een enkel puntje, b.v. Christus' verdienste voor de „gemeene gratie“, met Kuyper's axioma's, vooral inzake de „gemeene gratie“, klaar te komen, doch slaagde daarin geen enkelen keer — ook niet voor eigen besef. Bavínck had de overgeleverde dogmatiek doorgegeven, rustig, beschaafd, fijn, maar had tenslotte de dogmatiek laten varen voor studies op ander terrein, en had en in geschrifte en in persoonlijk contact soms meer in het „ijner stellen van een probleem, dan in het fijner redigeeren van een geloofs-axioma de victorie van den typischen „Bavínck-geest“ in zijn leerlingen gezien — een victorie, die hij niet pedant of zelfvoldaan voor zichzelf registreerde, o neen, maar waarnaar hij, zoo hij er al niet om moge hebben durven bidden, dan toch zeker verlangd moet hebben. Niet alsof hij het tweede niet heerlijker vond dan het eerste. Maar wijl hij het eerste conditie achtte voor het tweede; geen kwestie van „heerlijker“ dus, doch van „eerlijker“, bij hem. Hij maakte in die op-

vating... methodol... theodol... ons blad... over den rubriek... dien tij...

Maar ja... en vor... wij gere... op aankw... filosofisch... te zo... in de... „geest... tische ar... den ande... contra-ar... en Gods... al te ser... een mani... weerspra... Nov. 15... Juli 19... den „ger... den „pri... nu een c... Kuyper... Bavínck... hoogst fr... was, liep... vele „be... een prof... tje van... te maker... het oog... venerabe...

Dát ni... Inag ver... hoogst b... kunnen... zeggen:... zijn het... vegetabl... luidrucht... weer de... leger is... onder ee... wil.

Het w... meer b... de plooi... waarin... te onder... wie men... dijk —... ongelooft... doeerde... hoogleer... leeropdr... Baden g... overigen... of vervi... versla... werd: „J... gang va... wikkeln... als cent... leven“. I... geschied... zien vat... nog alt... ningen o... lijk leer... schap er... zich wel... ter“ —... betoog c... Christen... toekoms... bevestig... voorwa... laten va... en ook... leven“. da... en de v... past tro... „ergerni... stellinge...

In die... tendom... niet wir... mers zo... Christen... vervolg... te zoek... Dit zi... dat in d... werd on... fundeeri... om. Zij... ipso fac... bazing;... versch...